

Sygn. akt II CSK 366/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa P. W.
przeciwko T. Spółce Akcyjnej z siedzibą w O.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 12 kwietnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 3 lutego 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwem złożonym w dniu 10 października 2013 r. powód P. W. dochodził zasądzenia od pozwanej T. Spółki Akcyjnej z siedzibą w O. (dalej także jako: „T.”) kwoty 76 632,50 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 stycznia 2012 r. do dnia

zapłaty tytułem zwrotu kaucji gwarancyjnej zatrzymanej przez T. na podstawie umowy o roboty budowlane zawartej z I. Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. (dalej jako: „I.”).

Wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Ł. zasądził od T. na rzecz powoda kwotę 76 632,50 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 stycznia 2012 r., oddalił powództwo w pozostałym zakresie i rozstrzygnął o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że T. była generalnym wykonawcą salonu samochodowego w W. W dniu 17 września 2010 r. zawarła z I. jako podwykonawcą umowę na kompleksowe wykonanie robót w zakresie wewnętrznych I.acji mechanicznych i sanitarnych (dalej jako „Umowa”). Do Umowy miały zastosowanie *Ogólne Warunki Umów obowiązujące w umowach o roboty budowlane zawierane przez T. S.A. z siedzibą w O. (Generalnego Wykonawcę) z podwykonawcami* (dalej jako: „OWU”) z modyfikacjami wynikającymi z treści oferty złożonej przez I. w dniu 6 września 2010 r. Zgodnie z Umową, z faktur, które I. wystawiał za wykonane roboty, T. zatrzymywała jako kaucję gwarancyjną każdorazowo określone kwoty, z których 50% miało podlegać zapłacie do dnia 31 maja 2011 r., a 50% do dnia 31 maja 2016 r. Łącznie T. zatrzymała jako kaucję gwarancyjną 153 265 zł.

W dniu 16 grudnia 2011 r. T. i I. sporządziły Protokół Odbioru Końcowego Robót, w którym wskazano, że roboty wykonano zgodnie z Umową i zasadami sztuki budowlanej i że zostają one odebrane bez uwag. Zastrzeżono tylko, że do dnia 12 stycznia 2012 r. należy rozwiązać problem zaciekania ściany.

Postanowieniem z dnia 16 stycznia 2012 r., sygn. akt V GU (...), Sąd Rejonowy w K. ogłosił upadłość I. obejmującą likwidację majątku dłużnika. Pismem z dnia 1 marca 2012 r., doręczonym syndykowi I. w dniu 5 marca 2012 r., T. zgłosiła I. wadę montażu wentylatora dachowego, wskazując, że - ze względu na zalewanie pomieszczeń i nagły postęp dewastacji podwieszonego sufitu - prosi o reakcję najpóźniej do dnia 8 marca 2012 r. Wezwanie to T. ponowiła pismami z dnia 25 i 30 kwietnia 2012 r., odwołując się do nieskuteczności podjętych czynności naprawczych.

Notą księgową nr 31/2012 z dnia 30 czerwca 2012 r. T. obciążyła I. kwotą 79 556,40 zł wyliczoną jako kara umowna za opóźnienie w usunięciu wady za okres od dnia 16 marca 2012 r. do dnia 29 marca 2012 r., wyznaczając 14-dniowy termin płatności. Pismem z dnia 31 maja 2012 r. T. wezwała I. do zapłaty wskazanej kwoty, wskazując jako podstawę nałożenia kary umownej postanowienia OWU zmodyfikowane ofertą z dnia 6 września 2010 r. T. wskazała, że w dniu 1 marca 2012 r. zgłoszono wadę i wyznaczono termin jej usunięcia na dzień 8 marca 2012 r. oraz że karę naliczono uwzględniając 14-dniowy termin od jej zgłoszenia. Nota i wezwanie zostały doręczone I. w dniu 13 lipca 2012 r.

Pismem z dnia 31 października 2012 r. T. oświadczyła I., że dokonuje potrącenia swoich wierzytelności wzajemnych względem I., w tym wierzytelności z tytułu kary umownej w kwocie 79 556,40 zł, wynikającej z noty nr 31/2012 z dnia 30 czerwca 2012 r., z wierzytelnością I. względem T. z tytułu zwrotu kwot kaucji gwarancyjnej zatrzymanych na podstawie Umowy.

Postanowieniem z dnia 25 kwietnia 2013 r. Sąd Rejonowy w K. zezwolił syndykowi masy upadłości I. na sprzedaż z wolnej ręki, za cenę nie niższą niż 50 000 zł, wierzytelności I., w tym wobec T. W dniu 22 maja 2013 r. syndyk masy upadłości I. zbył na rzecz powoda wierzytelności I. względem T. w łącznej kwocie 254 704,30 zł, w tym wierzytelności z tytułu kwot kaucji gwarancyjnej zatrzymanych na podstawie Umowy. Syndyk masy upadłości I. zawiadomił o tym pozwaną pismem z dnia 23 maja 2013 r.

Pismem z dnia 29 lipca 2013 r. powód wezwał T. do zapłaty kwoty objętej pozwem z odsetkami w terminie 7 dni. Wyjaśnił, że kwota ta stanowi 50% kaucji gwarancyjnej w łącznej wysokości 65 400 zł, która stała się wymagalna w dniu 16 grudnia 2011 r., tj. z chwilą podpisania Protokołu Odbioru Końcowego Robót.

Sąd Okręgowy, oceniając zasadność powództwa, odrzucił zarzut T. co do braku po stronie powoda legitymacji czynnej. Przyjął, że wierzytelność dochodzona przez powoda została przez niego skutecznie nabyta na podstawie cesji z dnia 22 maja 2013 r.

Sąd jako niezasadny ocenił podniesiony przez T. zarzut wygaśnięcia wierzytelności objętej pozwem wskutek potrącenia dokonanego przez T. w dniu 31

października 2012 r. Wskazał, że z chwilą ogłoszenia upadłości I., tj. z dniem 16 stycznia 2012 r., na mocy art. 91 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 stycznia 2016 r. (jedn. tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 233 ze zm., dalej jako: „p.u.n.”) zobowiązanie I. wobec T. do usunięcia wad wykonanych robót stało się zobowiązaniem pieniężnym. Wniosek ten oparł na założeniu, że wady robót wykonanych przez I. musiały istnieć najpóźniej w dniu 16 grudnia 2011 r., ponieważ w tym dniu T. i I. podpisały Protokół Odbioru Końcowego Robót. W związku z tym od dnia 16 stycznia 2012 r. I. mógł być zobowiązany względem T. jedynie pieniężnie z tytułu występujących wad robót, nie było natomiast podstaw do tego, aby wzywać I. do usunięcia wad. Tym samym nie mogło powstać zobowiązanie I. wobec T. do zapłaty kar umownych z tytułu nieusunięcia wad w terminie wskazanym w wezwaniu z dnia 1 marca 2012 r., skoro I. nie była już zobowiązana do usunięcia wad.

Apelację od wyroku z dnia 20 kwietnia 2016 r. wniosła T. Wyrokiem z dnia 3 lutego 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny ocenił jako niezasadne zarzuty naruszenia 233 § 1 w związku z art. 232 zdanie pierwsze k.p.c. i przyjął stan faktyczny ustalony przez Sąd pierwszej instancji jako własny. Za bezzasadny uznał również zarzut naruszenia art. 65 k.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c., dzieląc stanowisko Sądu pierwszej instancji, że powód skutecznie nabył wierzytelność dochodzoną pozwem na podstawie cesji z dnia 22 maja 2013 r. Nie podzielił ponadto zarzutu naruszenia art. 91 ust. 2 p.u.n., wskazując, że zgodnie z art. 61 p.u.n. majątek upadłego z dniem ogłoszenia jego upadłości staje się masą upadłości, która obejmuje jednak tylko aktywa upadłego. Z dniem ogłoszenia upadłości z mocy art. 91 ust. 2 p.u.n. zobowiązania niepieniężne upadłego przekształcają się w zobowiązania pieniężne. Sąd podkreślił także, że z art. 91 ust. 2 p.u.n. wynika, że ma on wpływ na wymagalność roszczenia kontrahenta względem upadłego, nie ma natomiast wpływu na wymagalność przysługującego upadłemu roszczenia o zwrot kaucji gwarancyjnej.

Skargę kasacyjną od wyroku z dnia 3 lutego 2017 r. wniosła T.. Zarzuciła naruszenie 91 ust. 2 p.u.n., art. 498 § 1 i 2 k.c. oraz art. 91 ust. 2 w związku z art. 385 k.p.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz wyroku Sądu Okręgowego z dnia 20 kwietnia 2016 r. w części uwzględniającej powództwo i rozstrzygającą o kosztach procesu oraz o przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota zarzutu naruszenia art. 91 ust. 2 p.u.n., art. 498 § 1 i 2 k.c. oraz art. 91 ust. 2 w związku z art. 385 k.p.c. sprowadza się do twierdzenia, że Sady obu instancji błędnie założyły, iż w okolicznościach sprawy zobowiązanie I. wobec T. do usunięcia wad z dniem ogłoszenia upadłości I., tj. z dniem 16 stycznia 2012 r., na mocy art. 91 ust. 2 p.u.n. przekształciło się w zobowiązanie pieniężne, wobec czego po tym dniu I. nie była już zobowiązana do usunięcia wad. Spowodowało to, że nie mogło powstać zobowiązanie I. wobec T. do zapłaty kary umownych i nie mogło też dojść do skutecznego potrącenia wierzytelności T. wobec I. wynikającej z tego zobowiązania z wierzytelnością I. wobec T. z tytułu zwrotu kwot kaucji gwarancyjnej zatrzymanych na podstawie Umowy, dochodzoną w niniejszej sprawie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, że określony w art. 91 ust. 2 p.u.n. skutek w postaci przekształcenia zobowiązań niepieniężnych upadłego w zobowiązania pieniężne nie obejmuje zobowiązań z tytułu rękojmi lub gwarancji wykonawcy robót budowlanych w odniesieniu do tych wad wykonanych robót, które nie ujawniły się do dnia ogłoszenia upadłości. Okoliczność w postaci ujawnienia się wady i jej stwierdzenia oznacza prawną aktualizację obowiązku ich usunięcia, czyli świadczenia. Jeżeli więc do chwili ogłoszenia upadłości wady się nie ujawniły, to nie nastąpiła taka aktualizacja, a tym samym nie jest możliwe - na dzień ogłoszenia upadłości - ustalenie wartości zobowiązania niepieniężnego dla celów jego transformacji w zobowiązanie pieniężne, a odpowiedzialność upadłego wynikająca z gwarancji lub rękojmi trwa nadal ze wszystkimi jej konsekwencjami

(por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2010 r., I CSK 114/10, OSP 2012, nr 2, poz. 19, z dnia 19 stycznia 2011 r., V CSK 204/10, nie publ., 8 lipca 2011 r., IV CSK 40/11, nie publ., z dnia 17 grudnia 2015 r., I CSK 1005/14, nie publ., z dnia 11 marca 2016 r., I CSK 137/15, nie publ.). Kluczowa jest przy tym chwila, w której wady ujawniły się (zostały stwierdzone), a nie chwila, w której powstały one w sensie technicznym.

W niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji założył, że wada zgłoszona przez T. musiała istnieć najpóźniej w dniu 16 grudnia 2011 r., gdyż w tym dniu strony podpisały Protokół Odbioru Końcowego Robót. Pomijając okoliczność, że ustalenie to ma tylko hipotetyczny walor, podkreślić należy, że nie odnosi się ono do tego, kiedy ujawniła się wada robót wykonanych przez I.. Sąd nie wziął pod uwagę tego, że wada ujawniła się później i została zgłoszona pismem z dnia 1 marca 2012 r., które I. otrzymała w dniu 5 marca 2012 r., a więc po tym, jak w dniu 16 stycznia 2012 r. została ogłoszona upadłość I..

W tych okolicznościach przyjęcie przez Sąd pierwszej instancji podtrzymanego przez Sąd Apelacyjny założenia, że zobowiązanie I. do usunięcia przedmiotowej wady z dniem 16 stycznia 2012 r. przekształciło się w zobowiązanie pieniężne, stanowiło wyraźne naruszenie art. 91 ust. 2 p.u.n. Przedmiotowe zobowiązanie nie mogło ulec takiej transformacji, gdyż wada ujawniła się po dniu 16 stycznia 2012 r. Konsekwencją naruszenia art. 91 ust. 2 p.u.n. było błędne przyjęcie, że I. nie była zobowiązana do usunięcia wady zgłoszonej pismem z dnia 1 marca 2012 r., a tym samym, że niewykonanie tego zobowiązania w terminie nie mogło być podstawą do nałożenia kar umownych na I. przez T. Dlatego nie zbadano kwestii, czy powstała wierzytelność T. wobec I. z tytułu zapłaty kar umownych oraz czy mogła ona być potrącona z wierzytelnością I. wobec T. z tytułu zwrotu zatrzymanych kwot kaucji gwarancyjnych, dochodzoną przez powoda.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw

r.g.